

Ena uniun cun caracter da pionier

Savognin: «ela mond d'energeia» vo ainten l'offensiva

■ (pb) «Biagier ed energeia» è stada ena activitad da cunsegliazion tgi l'interpresa Uffer SA ansemen cun oters partenaris ò offeria siva digl 2011 ainten la sedia a Savognin/Padnal. Siva digl 2016 è chesta organisaziun libra neida ramplazzada antras l'uniun «ela mond d'energeia». Ossa ins vo ainten l'offensiva cun la cunsegliazion e vot instituzionalisar chella cun caracter da pionier. L'uniun «ela mond d'energeia» è neida iniziada dalla Uffer SA a Savognin. Ella sa cumpona da tschintg partenaris principals: Uffer SA, ewz, la scol'ota IbW, l'Uniun Pac Ela, ed igl Martgea d'energeia Ela. Vetiers vignan anc 30 partenaris laterals u commembers. Tots chels partenaris e commembers on da far an ena moda u l'otra an dumondas da construcziun er cun energeia. Scu gio menziuno è igl «mond d'energeia ela» instituzionaliso ainten ena uniun, manada dad ena suprastanza. President è cunseglie digls cantuns Stefan Engler.

Dalla vart operativa è angaschea ainten la direcziun Urs Hefti dalla vart tecnica e Patric Vincenz dalla vart administrativa/strategica e manader da gestiun.

Ainten l'antiera organisaziun è integradas schibagn l'economia, l'ecologia, l'energeia e la politica e la furmazion. La fegnameira per igl avignair duess esser da mobilisar pi ferm an direcziun scolaziun ed infurmaziun. Percheigl ins less er integrar anc pi ferm la scol'ota Südostschweiz IbW. Ins less er far daples workshops cun igls commembers dall'uniun u an furma averta. La competenza centrala dall'uniun è la cunsegliazion an tottas dumondas da construcziun, sanaziun ed alloura er mobilitad. Ins less porscher an chella direcziun ena cunsegliazion professiunala, cumplessiva e neutrala e chegl fiss tuttegn ena purscheida da caracter da pionier. E chegl betg angal aint igl cantun Grischun, mabagn an Svizra. Er schi l'uniun sa nomna «mond d'energeia ela» schi duessan las activitads da chella betg sa restranscher sen chel perimenter, mabagn neir offeridas dapertot l'ò noua tgi ellas vignan dumandadas. Igl mument ins ègl vedlonder dad elaborar en concept tgi duess neir preschento la p-maveira 2018 scu strategia fixa.

Patric Vincenz (san.) è responsabel tar «ela mond d'energeia» per la part administrativa ed Urs Hefti per la part tecnica.

PDS

Promover sanaziuns cumplessivas

Urs Hefti tgi ò la cumpetenza tecnica ainten dumondas d'energeia vei tgi ena cunsegliazion d'energeia an connex cun la construcziun e la sanaziun da biets davainta adegna pi impurtanta. La seira d'infurmaziun tgi ò li oz a Savognin/Padnal duess betg igl davos far pi ancun-schaint igl «mond d'energeia ela» e las sias activitads. «Ins less stgaffier ena plat-tafurma accessibla per mintgign. Ed alla finala duess neir messa an peis ena reit da cunsegliazion cun schliaziuns neutralas e cunseglieiders professiunals», dei Hefti.

Politicamaintg seia la tgossa gio madeira. An connex cun la midada d'energeia 2050 seia ple tgi cler tgi ena gronda part digl concept d'energeia federal sa basa sen spargner energeia. E l'ò survigna igl spargnamaint antras biagier da maniera efficienta e da far sanaziuns energeticas ena gonda muntada. La confederaziun vegia dulzo las contribuziuns annualas persiva da 300 sen 450 milliuns.

Alla finala i geia er per saveir effectuar chellas contribuziuns da promoziun tgi igl cantun metta a disposiziun. E cò seia bung da saveir tschertas tgossas. Uscheia tgi i renda pi bagn e vign sustignia pi ferm da far ena sanaziun generala e cun sistem dad en biets. Alloura ins saptga effectuar anfignen igl maximum da contri-

buziuns anfignen 120 fr/m² anstagl da far an etappas e neir an regress angal dalla mesadad. Ed er seian las contribuziuns da promoziun collicidas cun tschertas preteisas.

Er dar impuls alla economia indigena

Scu tgi Patric Vincenz ò detg duess la cunsegliazion star agl center. Chella duess esser schi professiunala, uscheia tgi igl possessour dad en biets so calcular mecta exact igls costs an chegl tgi pertotga investiziuns d'energeia. Chegl viglia damais betg angal deir da survagneir cunsegl an connex cun en nov scaldamaint, mabagn per igl antier sistem energetic. Scu ena frestgera u ena schalera ins parta aint er las sanaziuns tenor en nivel da qualitat e correspondentamaintg dat-tigl er contribuziuns da promoziun. E per promover sanaziuns antieras vign la dirada digl taimp da construcziun limitata sen dus onns. Cun l'opziun dad en onn prolonga. Pero betg pi dei, uscheia tgi ins faschess la sanaziun «angal» an etappas.

«I vo er per romper ena lantscha per las interpresas indigenas», dei Vincenz. Vot deir da stgaffier premissas tgi ellas cattan er lavor. Premissa è tgi ellas èn er en tant sezzas innovativas e sa movan sen igl binari dalla tecnica ecologica cun of-

fereir schliaziuns adattadas. E schi l'interpresa Uffer SA seia stada iniziata per professionalisar ena cunsegliazion e seia er anc oz igl motor dall'antiera tgossa schi seigl bagn cler tgi ins vegia er interess vedlonder, ma la fegnameira duess propi esser ena cunsegliazion tant scu pussebel neutrala.

I saro er uscheia tgi schi la cunsegliazion è professiunala schi niro ella er a cuitar ensatge. Pertge alloura è ella per igl cunseglieiders er intensiva da lavor. Per chel tgi peglia ancunter igl cunsegl sogl esser en ageid da neir tar en resultat optimal ed er da saveir spargner daners cun far ena schliaziun cumplessiva e persistenta.

L'efficienza è ple tgi evidentata

Tgi ena sanaziun energetica ve dad en biets existent scu er schliaziuns idealas ved la construcziun dad en biets nov è ple tgi cler. Ins dovra bler pi paca energeia ed ò cotras alla fegn digl onn pi pacs costs. Tiers chegl ins so contribueir bler vedlonder per gravager pi pac igl ambiant. Schliaziuns energeticas ecologicas e persistentas èn er ena gronda fegnameira dalla midada d'energeia 2050. D'ena vart cun spargner energeia e da l'otra vart cun duvra furmas d'energeia regenerabla. Per visualisar igl effect dad ena buna iso-

laziun dad en biets ò igl «mond d'energeia ela» preschento an vista alla infurmaziun da chesta seira en exaimpel concret. Oradem Savognin, gist all'antschatta dalla vischnanca grond da Cunter èn plazzadas dus tgesignas. Egna da chellas è construeida anc a moda viglia, vot deir cun angal paca izolaziun. La sagonda è construeida tenor la pi nova tecnologia d'isolaziun. Scu suletta funtanga per scaldar era ainten mintgigna dallas tgesettas ena candela. Per tgi chella vegia aria avonda per saveir arder era giusot ena rosetta per tgi igl oxigen possa antrar e sou-ra per tgi igl nitrogen possa sorteir. Ainten mintgigna dallas tgesettas era monto en termometer digital tgi inditgiva an grondas cebras quant tgod tgi seia. La tgesetta cun angal ena izolaziun minimala mussava ena dumang 6,1° C. Ainten l'otra tgesetta cun l'isolaziun tgi corresponda alla tecnologia dad oz mussava igl termometer 17,4° C. Cò dovriegl nign commentar vetiers.

Adegna puspe acziuns

«ela mond d'energeia» vot sa mover sen igls pi divers camps tgi on da far cun energeia. Chegl pertotga er la mobilitad. Er schi chegl è en camp anc pi nov e tgi dat anc grond potenzial. En'antschatta è fatga cun metter a Padnal tar la Uffer SA en tancadi per vehichels cun motor electric. L'uniun «ela mond d'energeia» vot er adegna puspe far acziuns ed infurmaziuns an direcziun da spargner energeia u dad ansomma betg duvra noua tgi fò betg basigns.

Egna da chestas acziuns è er stada chella da piglier se contact cun igls possessours da tgesas ed abitaziuns da vacanzas. A chel senn tgi els scaldessan betg l'abitaziun durant chel taimp tgi gl'è betg cò, mabagn redutgesan la temperatura ad en minimum, uscheia tgi pudess betg schalar las avas.

«La reacziun sen chesta acziun è stada relativamaintg modesta. Forsa 10% on reagea», dei Hefti. Ins dastga pero betg esser disillusiuono. I seia er betg duple tgi en impuls. E differents vevan gio piglia a mang sezs ensatge ainten chella direcziun u vegian an senn da realisar ensatge. Savens ins seia er sen la midada da possessours tranter ena generaziun e l'otra ed ins stebgia tge far cugl object agl avignair.

Bleras dumondas agls diplomos

Landquart: Novs magnagestiun agricols

■ (cp/pi) Agl Plantahof a Landquart on igls 8 da november 19 giovens pors dastgea piglier ancunter, siva da dus onns scolaziun, lour diploms. La discussiun «Avignair dalla agricultura glarunesa» on tschintg nov diploms, quatter Glarunes ed en Grischun, mano. Dus donnas e 17 omens èn igls davos dus onns ias a scola agl Plantahof per survagneir igl diplom da magnagestiun agricol cun certificat professiun federal. Igl proxim scalem fiss alloura «mester-pour». Enqualtign digls diplomands tatga anc ve en onn per survagneir er chella distincziun. Per saveir scolar amprendists tanscha pero igl diplom da magnagestiun agricol.

Collaboraziun Grischun-Glaruna

Igls cantuns Grischun e Glaruna collaboreschon sen divers camps fitg strètg, per exaimpel ainten la scolaziun agricola u tar la siertad da victualias e la sanadad digls animals. Percheigl era er la cunseglieira guvernativa glarunesa Marianne Lienhard preschainta alla festa da diplom. Thomas Roffler, igl president dall'Uniun purila Grischun, ò accentuo tgi seia impurtant da star tar las atgnas persvasiuns

ed eir l'atgna veia, pertge cupeias seian mai schi bungas scu igl original. Fritz Waldvogel, igl president dall'Uniun purila Glaruna, ò do en sguard aint igl futur. La digitalisaziun vigna er a conquistar ed a midar l'agricultura e tuttegn seian er otras veias impurtantas, scu per exaimpel la producziun da nutriment.

Blers temas dattan da discussiunar

Alla discussiun da podi on sa participo tschintg nov diploms, quatter Glarunes ed en Grischun. La pusiziun clera e deira da Markus Ritter, igl president dall'Uniun purila svizra, è: «La comunicaziun federala totga aint igl canaster da palpieri.» Igl rapport tar igl svilup ainten la politica agrara ò provotgia grondas discussiuns. Igls giovens diplomands eran digl aveis tgi ena tenuta clera seia bagn andretga ed impurtanta, pero schi fetscha da basigns ins vegia er dad eir aint cumpromiss.

La dumonda schi vegan u vegetarian seia en problem per l'agricultura on igls participants alla discussiun nego. Ins duess pruar da gudagner er chella gliout scu clients, pertge la producziun da nutriment vegan e vegetarians agl exte-

riour seia er betg adegna persistent. En ulterior chito tgi fatschainta igls giovens pors è la perdita da taragn agricol, surtot er aint igl cantun Glaruna.

Co vignan surbiageidas surfatschas cun cultivaziun alternonta per generar

posts da lavor e l'agricultura vigna per part scatscheda dalla planeira an territoris da muntogna.

Sen la dumonda, noua tgi igls tschintg nov diploms sa veian an diesch onns, eran els unias digl meini tgi els lessan anc

adegna esser pors. I seia pero er pussebel tgi igls menaschis e las lavours sa meidan en tant.

Cun la surdada digls diploms agls novs magnagestiun ed ena tschagna comunabla è la festa eida a fegn.

Igls diploms digl territori dalla PdS e digl Pöschtl: Gian Demarmels, Pignia; Urs Gadiant, Ziran; Simon Raguth Tschärner, Sched; Dario Albertin, Salouf; Johannes Trepp, Hinterrhein (da san.).

PDS